

20. संस्कृतम् (केन्द्रिकम्) (कोड सं. 322)

पाठयक्रमः परीक्षानिर्देशाश्च

कक्षा-XI (अप्रैल 2017 - मार्च 2018)

एकम् प्रश्नपत्रम्	अवधि - होरात्रयम्	पूर्णाङ्काः 100
अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति		अङ्का
खण्डः "क" अपठितांश-अवबोधनम्		10
खण्डः "ख" रचनात्मककार्यम्		15
खण्डः "ग" अनुप्रयुक्तव्याकरणम्		25
खण्डः "घ"		50
(अ) पठित-अवबोधनम्		35
(ब) संस्कृतसाहित्येतिहासस्य परिचयः		15

प्रतिखण्डं विस्तृतविवरणम्
खण्डः 'क'
(अपठितांश-अवबोधनम्)

80-100 शब्दपरिमितः एक सरलः अपठितः गद्यांशः। संस्कृतसाहित्यपरिचयकं विषयवस्तु स्यात्। प्रश्नवैविध्यम्	अङ्का	कालांशः
	10	21
(i) एकपदेन उत्तरम्	2	
(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरम्	2	
(iii) वाक्ये कर्तृक्रिया-पदचयनम्	1	
(iv) सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः	1	
(v) विशेषण-विशेष्य/पर्याय/विलोमादिचयनम्	2	
(vi) समुचितशीर्षकप्रदानम्	2	

खण्डः 'ख'
(संस्कृतेन रचनात्मकं लिखितकार्यम्)

	15	32
(1) औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रम्/प्रार्थनापत्रम्	5	
(2) लघुकथा (शब्दसूचीसाहाय्येन, रिक्तस्थानपूर्ति-माध्यमेन)/वार्तालापे एकपक्षपूरणम्	5	
(3) चित्रमधिकृत्य, निर्दिष्टशब्दसूचीसाहाय्येन (संकेताधरितम्) अनुच्छेदलेखनम्	5	

खण्डः 'ग'
(अनुप्रयुक्तव्याकरणम्)

	25	52
1. (अ) वर्णानाम् उच्चारणस्थानम्	2	
(आ) वर्तनी	2	

	वर्णवियोजनम्, वर्णसंयोजनम्	
2.	सन्धिः -पाठ्यपुस्तके प्रयुक्तपदानां सन्धिच्छेदः सन्धिकरणम् स्वरसन्धिः -दीर्घः, गुणः, वृद्धिः, यण्, अयादिः, प्रकृतिभावः व्यञ्जनसन्धिः -श्चुत्वं, ष्टुत्वं, जश्त्वं, षत्वं, णत्वविधानम्, अनुस्वारः, परसवर्णः विसर्गसन्धिः -सत्वम्, उत्त्वम्, रूत्वम्, लोपः, विसर्गस्थाने स्, श्, ष्।	3
3.	शब्दरूपाणि वाक्येषु सविभक्तिकप्रयोगः (क) अजन्ताः -बालक, फल, रमा, कवि, पति, मति, वारि, नदी, शिशु, धेनु, मधु, वधू, पितृ, मातृ, कर्तृ, एवं समानान्तरप्रयोगाः। (ख) हलन्ताः -राजन्, गच्छत्, भवत्, आत्मन्, विद्वस्, चन्द्रमस्, वाच् एवं समानान्तरप्रयोगाः। (ग) सर्वनामानि -सर्व, यत्, तत्, किम्, इदम्, (त्रिषु लिङ्गेषु) अस्मद्, युष्मद् (घ) संख्यावाचकशब्दाः -एकसंख्यातः दशसंख्यापर्यन्तम् (त्रिषु लिङ्गेषु) एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम्	5
4.	धातुरूपाणि -(लट्, लृट्, लोट्, लङ्, विधिलिङ् इति) पञ्चलकारेषु अधोलिखितधातूनां/समानार्थकधातूनां वाक्येषु प्रयोगः। (क) परस्मैपदिनः -भू, पठ्, गम्, लिख् पा, स्था, दृश्, अस्, कथ्, भक्ष्, घ्रा, क्रुध्, हन्, श्रु, नृत्, स्पृश्, चुर्, कथ्। (ख) आत्मनेपदिनः -लभ्, सेव्, मुद्, याच्। (ग) उभयपदिनः - कृ, ह, क्री, ज्ञा, ग्रह, शक्, (केवलं लट्-लृट्-लकारयोः)	5
5.	कारक-उपपदविभक्तियोगः	5
6.	सामान्य वाच्य - परिवर्तनम् (केवलं लट्-लकारे)	3

खण्डः 'घ'**भागः (i)****(पठितांश-अवबोधनम्)**

		50	105
	पठितसामग्री-अवबोधनम्	35	
1.	(अ) अंशत्रयम् एकः गद्यांशः, एकः पद्यांशः, एकः नाट्यांशः च। पाट्यांश-आधारितम् प्रश्नवैविध्यम् एकपदेन उत्तरम् पूर्णवाक्येन उत्तरम् विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः/पर्याय/विलोमचयनम् कर्तृ-क्रिया-पदचयनम् सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः	15	(5+5+5)
2.	उद्धृतांशानाम् प्रसङ्गसन्दर्भलेखनम् कः कम् कथयति/सन्दर्भगन्थस्य लेखकस्य च नामोल्लेखनम्	4	
3.	दत्ते भावार्थे रिक्तस्थानपूर्तिः	4	
4.	उद्धृतश्लोकानाम्/प्रदत्तेषु अन्वयेषु रिक्तस्थानपूर्तिः	4	

5.	प्रदत्तवाक्यांशानाम् सार्थकं संयोजनम्	4
6.	प्रदत्तपंक्तिषु प्रसङ्गानुसारं पदानाम् अर्थलेखनम्	4

भाग: (ii)

(सामान्य: संस्कृत-साहित्य-परिचय:)

15

1.	संस्कृतेन वस्तुनिष्ठ/अतिलघूत्तरप्रश्नमाध्यमेन अधोलिखितसंस्कृतसाहित्यविषयकं
परीक्षणम् संस्कृतशब्दस्य व्युत्पत्तिः परिभाषा च	2
	वेदः, उपनिषद् ,पुराणम्, स्मृतिः, रामायणम्, महाभारतम्	5
	गद्यकाव्यम्, पद्यकाव्यम्, चम्पूकाव्यम्	4
	नाटकम्, प्रमुखनाट्यतत्त्वानां प्रदत्तपरिभाषासु शुद्धपरिभाषाचयनम्	4

पुस्तकानि

- ऋतिका (प्रथमः भागः) (पाठ्यपुस्तकम्) (के. मा. शि. सं. द्वारा प्रकाशितम्) प्रथमः भागः
- व्याकरणसौरभम् (संशोधितसंस्करणम्) (रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम्)
- रचनानुवादकौमुदी (सहायकपुस्तकम्) कपिलदेवद्विवेदीलिखितम् विश्वविद्यालयप्रकाशनम्, वाराणसी
- संस्कृतसाहित्यपरिचयः (सन्दर्भपुस्तकम्) (संशोधितसंस्करणम्) (रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम्)
- वेदपारिजात (अतिरिक्ताध्ययनार्थम्) (रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम्)

संस्कृतम् (केन्द्रिकम्) (कोड सं. 322)
पाठयक्रमः परीक्षानिर्देशाश्च
कक्षा-XII (अप्रैल 2017 - मार्च 2018)

एकम् प्रश्नपत्रम्	अवधि - होरात्रयम्	पूर्णाङ्काः 100
अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति		अङ्का
खण्डः "क" अपठितांश-अवबोधनम्		10
खण्डः "ख" रचनात्मककार्यम्		15
खण्डः "ग" अनुप्रयुक्तव्याकरणम्		30
खण्डः "घ"		45
(अ) पठित-अवबोधनम्		35
(ब) संस्कृतसाहित्येतिहासस्य परिचयः		10

प्रतिखण्डं विस्तृतविवरणम्

खण्डः 'क'

(अपठितांश-अवबोधनम्)

80-100 शब्दपरिमितः एकसरलः अपठितः गद्यांशः।	अङ्का	कालांशः
	10	21
प्रश्नवैविध्यम्		
(i) एकपदेन उत्तरम्	2	
(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरम्	2	
(iii) सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः	1	
(iv) कर्तृक्रिया-पदचयनम्	1	
(v) विशेषण-विशेष्य/पर्याय/विलोमादिचयनम्	2	
(vi) समुचितशीर्षकप्रदानम्	2	

खण्डः 'ख'

(संस्कृतेन रचनात्मकं लिखितकार्यम्)

	15	32
(i) अनौपचारिकं पत्रम्/प्रार्थनापत्रम्	5	
(ii) लघुकथा (शब्दसूचीसाहाय्येन, रिक्तस्थानपूर्ति-माध्यमेन)	5	
(iii) संकेताधारितम् अनुच्छेदलेखनम्	5	
(चित्रमधिकृत्य/निर्दिष्टशब्दसूची-साहाय्येन)		

खण्ड: 'ग'
(अनुप्रयुक्तव्याकरणम्)

		30	63
(i)	पाठाधारिता: सन्धिच्छेदाः स्वरसन्धिः, व्यंजनसन्धिः, विसर्गसन्धिः	(2+2+2)	6
(ii)	पाठाधारितसमस्तपदानां विग्रहाः अव्ययीभावः, द्विगुः, द्वन्द्वः, तत्पुरुषः, कर्मधारयः, बहुव्रीहिः	6	
(iii)	प्रत्ययाः अधोलिखितप्रत्यययोगेन वाक्यसंयोजनम्/ सङ्केताधारितरिक्तस्थानपूर्तिः (अ) कृत्-क्त, क्तवतु, क्त्वा, तुमुन्, ल्यप्, तव्यत्, अनीयर्, क्तिन्, शतृ, शानच् (आ) तद्धित-मतुप्, इन्, ठक्, ठञ्, त्व, तल्,	5 3	
(iv)	अन्वितिः कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः/विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः	5 5	
(v)	उपपदविभक्तिप्रयोगः (पाठ्यपुस्तकम् आधृत्य)	5	

खण्ड: 'घ'
भाग: (i)
(पठितांश-अवबोधनम्)

		45	94
(अ)	अंशत्रयम्	15	
	(i) एकः गद्यांशः	5	
	(ii) एकः नाट्यांशः	5	
	(iii) एकः पद्यांशः	5	
प्रश्नवैविध्यम्-			
(i)	एकपदेन उत्तरम्	1	
(ii)	पूर्णवाक्येन उत्तरम्	1	
(iii)	विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः/पर्याय/विलोमादिचयनम्	1	
(iv)	सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः	1	
(v)	कर्तृ-क्रिया-पदचयनम्	1	
आ			
(i)	उद्धृतांशानाम् प्रसङ्गसन्दर्भलेखनम् कः कम् कथयति/सन्दर्भगन्थस्य लेखकस्य च नामोल्लेखनम्	4	
(ii)	प्रदत्ते भावार्थत्रये शुद्धभावार्थचयनम् / प्रदत्ते भावार्थे रिक्तस्थानपूर्तिः	4	
(iii)	उद्धृतश्लोकानाम् अन्वयेषु रिक्तस्थानपूर्तिः	4	
(iv)	प्रदत्तवाक्यानां क्रमायोजनम्	4	
(v)	प्रदत्तपंक्तिषु प्रसङ्गानुसारं श्लिष्टपदानाम्/पदानाम् अर्थलेखनम्	4	

खण्ड: 'घ'

भाग: (ii)

(सामान्य: संस्कृतसाहित्यपरिचय:)

10

1. (अ) पाठ्यपुस्तके संकलितपाठ्यांशानां कवीनां कृतीनां संस्कृतेन परिचयः (1x5) 5
 (आ) संस्कृते गद्य-पद्य-नाटकादिविधानां मुख्यविशेषतानां परिचयः 5

पुस्तकानि

- (i) ऋतिका (द्वितीयः भागः)(पाठ्यपुस्तकम्)(के.मा.शि.सं. द्वारा प्रकाशितम्)
 (ii) व्याकरणसौरभम् (सन्दर्भपुस्तकम्)(रा. शै. अनु. प्र. परिषदा प्रकाशितम्)(संशोधितसंस्करणम्)
 (iii) रचनानुवादकौमुदी (सन्दर्भपुस्तकम्) कपिलदेवद्विवेदीलिखितम् विश्वविद्यालयप्रकाशनम्, वाराणसी
 (iv) संस्कृतसाहित्यपरिचयः (सन्दर्भपुस्तकम्)(रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् (संशोधितसंस्करणम्)
 (v) वेदपारिजात (अतिरिक्ताध्ययनार्थम्) (रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम्)